

Temeljno in neodtujljivo ali sekundarno in terciarno

■ **Jože Plut**, dr., duhovnik ljubljanske nadškofije, veteran vojne za Slovenijo, bil je prvi vojaški vikar Slovenske vojske in je to službo opravljal 16 let. Sedaj je kanonik ljubljanske stolne cerkve.

Vse države Nata in mnoge druge s primerljivim številom katoličanov imajo za vojake (in policiste) ustanovljeno vojaško (obrambnovarnostno) škofijo, pred tem pa so v ta namen sprejele ustrezen mednarodni sporazum.

Kaj pa veren državljan v uniformi?

Spominjam se septembrskega klica leta 1999 iz pisarne takratnega ljubljanskega nadškofa, da naj se oglašim pri njem. Taki klici običajno prinesejo kakšne naloge. Sam sem si domišljjal, da mi bo nadškof dal kakšno kratkoročno nalogo, saj sem za konec meseca imel njegovo dovoljenje za enoletni študij v Angliji. Pogovor je bil kratek, potekal pa je nekako takole (Franc Rode je vedno slovel tudi po spoštljivi neposrednosti, kar sem mu vedno štel kot kvaliteto): »V pogovorih z državo se je pokazala potreba, da bi se nekdo s cerkvene strani začel intenzivno pripravljati za to, da bi se v Slovenski vojski organizirala duhovna oskrba. Ne mi, v Cerkvi, ne država, nihče nima točnega pojma o tem, kako bi to izgledalo. S škofi smo se pogovarjali, da bi bil ti najbolj primeren. Si veteran vojne za Slovenijo, imaš torej nekaj izkušenj, pa ravno študirat se odpravljáš in boš spremenil vsebino in jo potem dodelal v doktorat. Pogledal boš, kako je v drugih državah, in pripravil model za Slovenijo. Če rabiš kakšno uro časa, si ga vzemi, ampak res ne vidimo drugega kakor tebe,« je strnjeno natresel nadškof. »Aaaa ... a kar kaj drugega in to čisto drugega ...« (tišina z obeh strani) »Pokorščino sem obljubil ... no ja, če ste res tako prepričani, morda bi mi bilo ...« je negotovo izhajalo iz mene. »No, Jože, sem vesel, da takoj sprejmeš. Sem vedel, da se lahko zanesem nate ...«

Moje oči so ostale odprte, obraz otrpel in precej bled. Februarja sem bil že v Londonu, pa v Cambridgeu ter občasno pri katoliškem vikarju Kraljeve vojske (Royal Army) in pri drugih vojaških duhovnikih. Sledilo je odkrivanje načina zagotavljanja in organiziranosti duhovne oskrbe v skoraj vseh tradicionalno demokratičnih evropskih državah in novih demokracijah, ki so nas pri zagotavljanju duhovne oskrbe že davno prehiteli. Spoznaval sem njihovo duhovno oskrbo, vojaške in policijske duhovnike, pravne podlage, specifičnost duhovne oskrbe ... Predvsem pa sem videl, da je duhovna oskrba ter pravica vojakov in policistov (državljanov v uniformi) nekaj normalnega, sprejetega in samoumevnega, saj je organizirana duhovna oskrba v vojaški in policijski ustanovi izrazna oblika, ki jo omogoča država, da se državljanom v uniformi zagotovi možnost izražanja človekove temeljne in neodtujljive človekove pravice do izpovedovanja vere individualno in skupaj z drugimi, zasebno in javno in do življenja v skladu s svojo vestjo in prepričanjem (kratko: pravica do izpovedovanja vere). V vseh vojskah demokratičnih držav se možnost uresničevanja te pravice v vojskah in policiji širi in ne oži.

Tako se je začel tretji del moje vojaške službe. Prvi je bil v času služenja vojaškega roka v JLA, ko sem zaradi udeležbe pri

maši preizkusil tudi zaslišanje in kratek zapor. Drugi je bila vojna za Slovenijo, kjer sem začutil minljivost življenja in izkušnjo pritiska vojne, strahu pred izgubo svojega življenja, življenja soborcev, vprašanja, povezana z umiranjem, smrtjo in večnostjo ali minljivostjo, vprašanja o ljudeh, ki jih imamo radi in bi ostali za nami ... Videl sem vojake in častnike, za katere je bil pritisk prevelik, in vojaka, ki je bil alkoholik in je v trenutku prenehal piti. Videl sem, kako vojaki cenijo, da imajo med seboj duhovnika, in izkusil, kako blagodejno je bogoslužje, ki so se ga (prostovoljno) udeležili vsi ... Z večino sem se poznal že od prej in vpoklican sem bil kot »teritorialec«. Soborci so me sprejeli kot duhovnika ...

Spremembe

Po osamosvojitvi (in demokratizaciji) Slo-

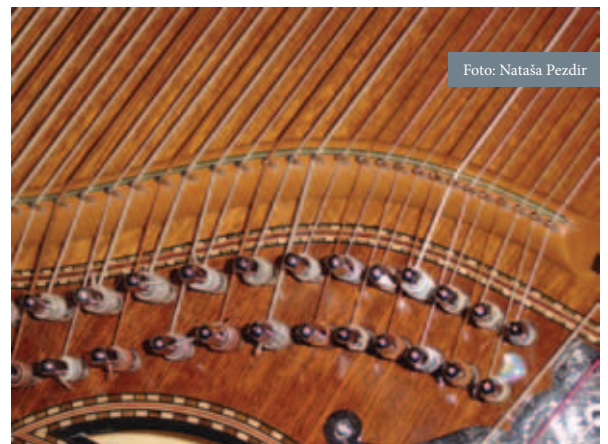

Foto: Nataša Pezdir

Dejstvo je, da duhovna oskrba v Slovenski vojski dobro deluje, dejstvo pa je tudi, da razprave o nadgradnji oblike duhovne oskrbe za vojake katoliške vere kažejo, da smo še v globoki tranziciji.

venije se je zavest o človekovih temeljnih in neodtujljivih pravicah (tudi pravici do verske svobode) z zgolj deklarativne ravni (v bivši državi so bili temeljna načela delovanja države in njenih institucij opredeljena v tajnih uradnih listih – zakonih in izvedbenih aktih) postopno in počasi začela prehajati v življenje. Če govorimo o vojakih (nabornikih), so le-ti kmalu dobili možnost deležiti pri pravici do izpovedovanja vere, stalna (poklicna) sestava pa je bila iz te pravice še vedno izključena. Šele Zakon o obrambi je pravico do duhovno oskrbe na zakonski (splošni) ravni dovolil vsem. Izkušnje z naborniki so bile različne, prisotna je bila pozitivna želja in uresničevanje te pravice, prišlo pa je tudi do zlorab nekaterih posameznikov. Zaradi tega in zaradi odpiranja Slovenije v evropske (Evropska unija) in evroatlantske varnostne organizacije (Nato) se je začelo resneje razpravljati o njim primerljivi organizirani duhovni oskrbi. V zadnjih letih prejšnjega stoletja je nastala *Delovna skupina za uvedbo duhovne oskrbe v Slovensko vojsko*, ki je pripravljala teoretične podlage in preglednice duhovne oskrbe v drugih državah. Vodil jo je dr. Drago Čepar (pozneje polkovnik Jože Majcenovič), s cerkvene strani pa je bil najprej član dr. Borut Košir, nato pa pisec tega prispevka.

Demokratske države namreč zagotavljajo optimum človekovih (temeljnih) pravic. Tudi *Severnoatlantska listina*, na podlagi katere se združujejo države v varnostno organizacijo Nato, poudarja, da so demokratičnost, uresničevanje človekovih pravic in svoboščin ter vladavina prava (pred)pogoj za članstvo. Želja države, da se v ti dve integraciji vključi, ni mogla iti mimo razmišljanja o organizirani duhovni oskrbi, ki je v Natu 'standard'. Smemo trditi, da je bilo začetno prizadevanje za duhovno oskrbo vojakov tudi iskreno in ne samo posledica želje po pridruženju.

Delovna skupina za uvedbo duhovne oskrbe je opravila svoj del, *Sporazum med Vlado*

RS in Slovensko škofovsko konferenco o duhovni oskrbi vojaških oseb (21. 9. 2000) in *Sporazum med Vlado RS in Evangeličansko cerkvijo o duhovni oskrbi vojaških oseb* (2. 9. 2000) pa sta omogočala pravno podlago za začetek resničnega dela za vzpostavitev organizirane duhovne oskrbe za pripadnike Slovenske vojske. Prvi vojaški duhovnik je bil tako zaposlen najprej na Ministrstvu za obrambo, po hitri pripravi nujnih izvedbenih aktov pa je bil leta 2001 premeščen v Generalštab Slovenske vojske. Vmes so se že začela spreminjati *Pravila službe v Slovenski vojski*. Pri Generalštabu je bil kot enota za zagotavljanje duhovne oskrbe ustanovljen *Vojaški vikariat*. Dodatni izvedbeni akt, ki je bil potreben za delo v tako specifični organizaciji, kot je vojaška, pa je bil *Pravilnik o delovanju Vojaškega vikariata*. Sistemski in izvedbeni pravni akti so bili tako pripravljani. Vojaški vikariat ima na podlagi obeh sporazumov o duhovni oskrbi katoliškega vojaškega vikarja (načelnika), katoliškega in evangeličanskega namestnika ter vojaške kaplane in pastoralne asistente (laiški teologi). To osebje je po *ženevskih konvencijah* »versko osebje« s posebnim statusom, oznakami in pravicami.

Nekaj izzivov iz tako imenovanega Vatikanskega sporazuma (med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem), ki predvideva nadaljnje reševanje odprtih vprašanj, in *Sporazuma med Vlado RS in Slovensko škofovsko konferenco o duhovni oskrbi vojaških oseb*, ki v 1. čl. predvideva ustanovitev Vojaškega vikariata (posledično trajanje vikariata in sporazuma) le do ustanovitve vojaškega ordinariata (škofije), pa se ni uresničilo. Apostolska konstitucija papeža Janeza Pavla II. *Spirituali militum curae* (1986) namreč predvideva, da se duhovna oskrba vojakov (in policistov) organizira v najvišji cerkveni organizacijski obliki, se pravi ordinariatu (škofiji). Čeprav Sveti sedež ustanavlja vojaške škofije (obrambnovarnostne ordinariate), pri tem vedno upošteva posamezno državo in se drži dogovora, ki je zapisan v ločenem mednarodnem sporazumu med Svetim sedežem in državo (ali pa v konkordatu) o tej tematiki.

Še vedno tranzicija

Vse države Nata in mnoge druge s primerljivim številom katoličanov imajo za vojake

Foto: Matej Hozjan

(in policiste) ustanovljeno vojaško (obrambnovarnostno) škofijo, pred tem pa so v ta namen sprejele ustrezen mednarodni sporazum. Če pogledamo samo dve državi, nastali iz nekdanje skupne države, Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, imata obe sporazum s Svetim sedežem in vojaško škofijo. Hrvaška od leta 1995, Bosna in Hercegovina od leta 2010.

Pri nas so vse razprave na to temo pokazale ideološko ozadje nasprotovanja temu. Ko je bivša obrambna ministrica Ljubica Jelušič na podlagi primerljivih študij na FDV in anket o sprejemljivosti duhovne oskrbe med vojaki strokovno utemeljevala nujnost in potrebo, da se za vojake Slovenske vojske katoliške vere ustanovi vojaška škofija in sprejme ustrezen mednarodni akt, so se rodile debate o potrebnosti duhovne oskrbe in celo zahteva o njeni ukinitvi.

Dejstvo je, da duhovna oskrba v Slovenski vojski dobro deluje, dejstvo pa je tudi, da razprave o nadgradnji oblike duhovne oskrbe za vojake katoliške vere kažejo, da smo še v globoki tranziciji. Že sama razprava o nujnosti, kaj šele o ukinitvi, potrjuje, da del družbe še vedno živi v obdobju, ko želi uresničevanje ene temeljnih in neodtujljivih pravic krčiti in minimalizirati, ne pa razširiti, kar je demokratičen način pristopa in pogleda na človekove temeljne pravice. To upanje v času, ki ga živimo, obstaja in k delu za uresničevanje teh pravic smo poklicani vsi. ◀